

2025

LOGIC AND PHILOSOPHY
(Theory)

Full Marks : 100

Pass Marks : 30

Time : Three hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions.*

Q. No. **1** carries **1** mark each..... $1 \times 12 = 12$

Q. Nos. **2-13** carry **2** marks each..... $2 \times 12 = 24$

Q. Nos. **14-23** carry **4** marks each $4 \times 10 = 40$

Q. Nos. **24-27** carry **6** marks each $6 \times 4 = 24$

Total = 100

Contd.

1. Give very short answers : (any twelve)

1×12=12

অতি চমু উত্তৰ দিয়া : (যিকোনো বাৰটোৰ)

অতি সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও : (যে-কোনো বাৰোটোৰ)

জোবোদ সুন্দ' ফিননায হো : (जायखिजाया मोनब्रैनि)

(a) What is the ideal of Logic?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কি?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কী?

জুক্তি বিগিয়াননি আদ'ৰ্সআ মা?

(b) 'The conclusion of unscientific induction is certain' — Is it true?

অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এইটো সত্য নে?

'অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এটা কি সত্যি?

'বিগিয়াননি নভি দাজাৰথাই থিরাংথাই থিখালামনায়া রোখা' — বেয়ো থাৰ না?

(c) Does Analogy depend on the Law of Causation?

সাদৃশ্যমূলক অনুমানে কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে নে?

সাদৃশ্যমূলক অনুমান কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ উপৰে নিৰ্ভৰ কৰে কি?

মহৰসেআ জাথাইযাৰি খান্থিনি সায়াব সোনাৰো না?

(d) 'The ground of Induction is the result of induction' — Who made this statement?

'আগমনৰ ভিত্তিয়েই আগমনৰ ফল' — কথাষাৰ কোনে কৈছিল?

'আগমনৰ ভিত্তিয়েই আগমনৰ ফল' — এই উক্তিটি কে কৰেছিলেন?

'দাজাৰথাইনি বিথায়ানো দাজাৰথাইনি ফিথাই' — বে বুথিখৌ সোৰ বুদোঁমো?

(e) Are non-voluntary actions regarded as objects of moral judgement?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহক নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হয় নে?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহকে কি নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাবে গ্ৰহণ কৰা হয়?

গাব গোসো জাযি মাবনায হাৰাফোৰখৌ আখলনি সোমোন্দৈ বিসোৰনি মাৰবিথাংখি
খালামনায জাযো নামা?

(f) Name the theory which states that the external world can be directly known.

বাহ্য জগতখন প্ৰত্যক্ষভাৱে জানিব পৰা যায় বুলি প্ৰকাশ কৰা মতবাদটোৰ নাম লিখা।

বাহ্যিক জগতকে প্ৰত্যক্ষভাৱে জানতে পাৰা যায় বুলি প্ৰকাশিত মতবাদটিৰ নাম লেখা।

বায়জো মুলুগখৌ থোঁজোঁই মিথিনো মোনো হোননা ফোৰমাযনায বুঁফোৰথিনি মুঁ লিৰ।

(g) 'Electricity is a fluid' — What type of hypothesis is this?

'বিদ্যুৎ একজাতীয় তৰল পদাৰ্থ' — এইটো কেনেধৰণৰ প্ৰকল্প?

'বিদ্যুৎ একটা তৰল পদাৰ্থ' — এটি কী ধৰণৰ প্ৰকল্প?

'মোব্লিৰআ জাথোসে লাৱলাৱ মুবা' — বেয়ো মা রোখোমনি সান মোনদাঁথি?

(h) What, according to Indian Philosophy, is the Supreme and Ultimate end of human life?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱ জীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কি?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানবজীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কী?

भारतारि सान्थौ बादियै सुबुं जिउनि जौसिन आरो जोबथा थांखिजानाया मा?

(i) 'Primary qualities are the necessary properties of an object' — Is it true?

‘মূখ্য গুণবোৰ বস্তুৰ অনিবাৰ্য ধৰ্ম’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘প্রাথমিক গুণাবলী হল একটি বস্তুর প্রয়োজনীয় বৈশিষ্ট্য’ — কথাটি কি সত্য?

‘गुदि गुनफोरा बेसादनि गोनांथार धोरोम’ — बाध्याया थार ना?

(j) What does the external aspect of Religion refer to?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিশটোৱে কি বুজায়?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিকটি কী বোঝায়?

धोरोमनि बायजोआरि दिगआ मा फोरमायो?

(k) 'Ethics is a positive science' — Is it true?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাটি কি সত্য?

‘बोसोन बिगियाना मिथिंगायारि बिगियान’ — बाध्याया थार ना?

(l) On which canon of elimination is the Method of Agreement established?

অপসৰণৰ কোনটো সূত্ৰৰ ওপৰত অন্ৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

অপসাৰণেৰ কোন সূত্ৰটিৰ উপৰে অন্ৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

एगारनायनि माबे खान्थिनि सायाव गोरोबथा आदबआ गायसनजादों?

(m) What is the third stage of hypothesis?

প্ৰকল্পৰ তৃতীয় স্তৰটো কি?

প্ৰকল্পেৰ তৃতীয় স্তৰটি কী?

सान मोनदांथिनि थामथि थाखोआ मा?

(n) Does the Method of Difference yield a certain conclusion?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগে এটা নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দিয়ে নে?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগ কি একটি নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দেয়?

फारागथि आदबनि बाहायनाया मोनसे थिखालामनाय थिरांथाइ होयो ना?

2. What do you mean by 'Induction proper'?

2

‘প্ৰকৃত আগমন’ বুলিলে কি বুজা?

‘প্ৰকৃত আগমন’ বলতে কী বোঝা?

‘दाजाबथाइ आरजाथाव बुझेल्ला मा बुजियो?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Why is the conclusion of Scientific Induction certain? 2

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত কিয় নিশ্চিত?

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত কেন নিশ্চিত?

‘বিগিয়ানারি আরজাথাবনি’ থিরাংথাইয়া মানো থি খালামনায?

3. Give an example of ‘Plurality of Causes’. 2

‘নানা কাৰণবাদ’ৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

‘নানা কাৰণবাদ’-এৰ এটি উদাহৰণ দাও।

‘জাহোনফোরনি গোবাঁ অনজিমা’নি মোনসে বিদিন্থি হো।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Give an example of positive condition. 2

সদৰ্থক উপকৰণৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

সদৰ্থক উপকৰণৰ এটি উদাহৰণ দাও।

মোজাঁ থাসারিনি মোনসে বিদিন্থি হো।

4. Mention any two characteristics of experiment. 2

পৰীক্ষণৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

পৰীক্ষাৰ যে-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

আনজাদ নায়নাযনি জাযখিৰজায়া মোননৈ আখুথাই লিৰ।

5. Give a concrete example of the Method of Residues. 2

পৰিশেষ পদ্ধতিৰ এটা বাস্তব উদাহৰণ দিয়া।

অবশিষ্টাংশ পদ্ধতিৰ এটি বাস্তব উদাহৰণ দাও।

আদ্রা থালাঁনায আদবনি মোনসে মোগথাভারি বিদিন্থি হো।

6. Why is the Idealism of Leibnitz called Pluralistic Idealism? 2

লাইবনিজৰ ভাববাদক কিয় বহুত্ববাদী ভাববাদ বুলি কোৱা হয়?

লাইবনিজ-এৰ ভাববাদকে বহুত্ববাদী ভাববাদ কেন বলা হয়?

লাইবনিজনি আদ ‘শৰ্ভবাদ’ মানো ‘বাংখান্থিআৰি আদ ‘শৰ্ভবাদ’ হোননা বুঁনায জাযো?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Write any two characteristics of Objective Idealism. 2

বস্তুগত ভাববাদৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

বস্তুগত ভাববাদৰ যে-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

মুবাযাৰি আদ ‘শৰ্ভবাদ’নি জাযখিৰজায়া মোননৈ আখুথাই লিৰ।

7. What do you mean by ‘moral obligation’? 2

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বুলিলে কি বুজা?

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বলতে কী বোঝা?

‘আখল সোমোন্দৈ মাৰখানো গোনা’ বুজোলা মা বুজিযো?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What is Voluntary action?

2

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাক বোলে?

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাকে বলে?

গাব গোসো জানা মাখনায় হাবা মাখৌ বুজো?

8. Write *two* characteristics of Naive Realism.

2

সবল বাস্তববাদের দুটা বৈশিষ্ট্য লিখ।

সরল বাস্তববাদের দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

গোরলৈ মোগথাং খান্থিনি মোননৈ আখুথাই লির।

9. Mention *any two* conditions of a valid hypothesis.

2

বৈধ প্রকল্পৰ যিকোনো দুটা চৰ্ত উল্লেখ কৰা।

একটি বৈধ প্রকল্পের যে-কোনো দুটি শর্ত উল্লেখ করো।

জুক্তি গোনাং সান মোনদাংথিনি জায়খিজায়া মোননৈ সর্থফোর মখ'।

10. Who is regarded as the Father of Modern Philosophy? What is his famous saying?

1+1=2

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বুলি কাক অভিহিত করা হয়? তেওঁৰ বিখ্যাত উক্তিটো কি?

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বলে কাকে অভিহিত করা হয়? তাঁর বিখ্যাত উক্তিটি কী?

গোদান মুগানি সান্থোনি বিফামহর হোননা সোরখৌ গনায়নায় জায়ো? বিনি মুদাংখা বুংথিনায়া মা?

11. What is Secondary Quality? Give an example.

1+1=2

গৌণ গুণ কাক বোলে? এটা উদাহরণ দিয়া।

গৌণ গুণ কাকে বলে? একটি উদাহরণ দাও।

গেজেরারি গুন মাখৌ বুজো? মোনসে বিদিনিথি হো?

12. Define Hypothesis.

2

প্রকল্পৰ সংজ্ঞা দিয়া।

প্রকল্পের সংজ্ঞা দাও।

সান মোনদাংথিনি বুংফুরলু হো।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Give an example of Hypothesis concerning collection.

2

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পৰ এটি উদাহরণ দিয়া।

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পের একটি উদাহরণ দাও।

থাসারি সাজায়নায় সোমোন্দোনি সান মোনদাংথিনি মোনসে বিদিনিথি হো।

13. Give a concrete example of Method of Agreement and Difference.

2

মিশ্র অঘরী-ব্যতিরেকী পদ্ধতিৰ এটি বাস্তব উদাহরণ দিয়া।

মিশ্র অঘরী-ব্যতিরেকী পদ্ধতির একটি বাস্তব উদাহরণ দাও।

গোরোবথা আরো ফারাগথি আদবনি মোনসে মোগথাংজরি বিদিনিথি হো।

14. Write any four characteristics of Analogy.

4

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যিকোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যে-কোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লেখো।

মহরসেনি जायखिजाया मोनब्रै आखुथाइ लिर।

Or / নাইবা / অথবা / एबा

Define Bad Analogy with an example.

2+2=4

এটা উদাহরণসহ দুঃসাদৃশ্যানুমানৰ সংজ্ঞা দিয়া।

একটি উদাহরণসহ असৎ सাদृश्यानुमानের সংজ্ঞা দাও।

मोनसे बिदिन्थिजों गात्रि महरसेनि बुंफुरलु हो।

15. Distinguish between 'Hypothesis concerning agent' and 'Hypothesis concerning law'.

4

‘কর্তা সম্পর্কীয় প্রকল্প’ আৰু ‘নিয়ম সম্পর্কীয় প্রকল্প’ৰ মাজত পার্থক্য নির্ণয় কৰা।

‘প্রতিনিধি সম্পর্কীয় প্রকল্প’ এবং ‘নিয়ম সম্পর্কীয় প্রকল্প’ৰ মধ্যে পার্থক্য নির্ণয় কৰো।

थान्दै सोमोन्दोनि सान मोनदांथि आरो आयेन सोमोन्दोनि सान मोनदांथिनि गेजेराव फाराग दिहुन।

16. Write a short note on Non-moral action.

4

অ-নৈতিক ক্রিয়াৰ ওপৰত এটি চমু টোকা লিখা।

অনৈতিক ক্রিয়ার উপরে একটি সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো।

आखल सोमोन्दै नडि हाबानि सायाव सुंद' बेखेवथि लिर।

Or / নাইবা / অথবা / एबा

Is Ethics a practical science? Explain briefly.

4

নীতিবিজ্ঞান প্রায়োগিক বিজ্ঞান হয় নে? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

নীতিবিজ্ঞান কি প্রায়োগিক বিজ্ঞান? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

बोसोन बिगियाना बाहाय बिगियान नंगौ ना? सुंद'यै बेखेव।

17. State four characteristics of observation.

4

নিরীক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

নিরীক্ষণের চারটি বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰো।

नोजोर होनयनि मोनब्रै आखुथाइ मख'।

18. 'Esse est percipi' — Explain briefly the statement.

4

‘অস্তিত্ব প্রত্যক্ষ নির্ভর’ — কথাষাৰ চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

‘অস্তিত্ব প্রত্যক্ষ-নির্ভর’ — উক্তিটি সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

‘मुवानि थाथाइथिया मोनदांथिनि सायाव सोनारनाय’ — बाथा खोन्दोखौ सुंद'यै बेखेव।

19. Write any four definitions of Religion.

4

ধর্মৰ যিকোনো চাৰিটা সংজ্ঞা লিখা।

ধর্মের যে-কোনো চারটি সংজ্ঞা লেখো।

दोहोरोमनि जायखिजाया मोनब्रै बुंफुरलु लिर।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

'Morality is the source of religion' — Discuss this view. 4

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটো আলোচনা কৰা।

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটি আলোচনা কৰো।

'বোসন খ্রাণ্ঠিয়া দোহোরোমনি ফুংখা' — বে বুংখিখৌ সাবায়।

20. Write any four characteristics of Scientific Realism. 4

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদৰ যিকোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদের যে-কোনো চারটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

বিগিয়ানারি মোগথাং খ্রাণ্ঠিনি জায়খিজায়া মোনব্রৈ আখুথাই লির।

21. State two advantages and two disadvantages of Method of Agreement. 2+2=4

অম্বয়ী পদ্ধতিৰ দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

অম্বয়ী পদ্ধতিৰ দুটি সুবিধা এবং দুটি অসুবিধা উল্লেখ কৰো।

গোরোবথা আদবনি মোননৈ খ্রাবু আরো মোননৈ অসুবিদাখৌ মখ'।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What is 'practical imperfection' of the Method of Agreement? 4

অম্বয়ী পদ্ধতিৰ 'ব্যৱহাৰিক অপূৰ্ণতা' কি?

অম্বয়ী পদ্ধতিৰ 'ব্যৱহাৰিক অপূৰ্ণতা' কী?

গোরোবথা আদবনি 'বাহাযথিয়ারি আবুংথি গৈয়ি'য়া মা?

22. How does Hegel describe the nature of the Absolute? 4

হেগেলে পৰমসত্ত্বাৰ স্বৰূপ কিদৰে ব্যাখ্যা কৰিছে?

হেগেল পৰমসত্ত্বাৰ স্বৰূপ কীভাবে ব্যাখ্যা কৰেছেন?

হেগেলআ জোবথা আদ'শ্বাৰাদনি মৱরখৌ মাৰৌৰে বেখ্বেবদৌ?

23. What is 'Moksa', according to Indian Philosophy? What are the three paths to attain 'Moksa'? 2+2=4

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কি? 'মোক্ষ' লাভৰ তিনিটা পথ বা মাৰ্গ কি কি?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কী? 'মোক্ষ' লাভের তিনটি পথ বা মাৰ্গ কী কী?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী 'মোক্ষ' কী? 'মোক্ষ' লাভের তিনটি পথ বা মাৰ্গ কী কী?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Explain the concept of 'Artha' as Purusartha. 4

পুৰুষাৰ্থ হিচাপে 'অর্থ'ৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰা।

পুৰুষাৰ্থ হিচাবে 'অর্থ'-এৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰো।

পুৰুষাৰ্থ হিচাবে 'অর্থ'নি সানদাংখিখৌ বেখ্বেব।

24. Define Scientific Induction and state its characteristics. 1+5=6

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সংজ্ঞা দিয়া আৰু ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

বৈজ্ঞানিক আগমনের সংজ্ঞা দাও এবং এর বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰো।

বিগিয়ানারি দাজাবথাইনি বুংফুলু হো আরো বেনি আখুথাইফোরখৌ মখ'।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What do you mean by Inductive Inference? State the differences between Inductive inference and Deductive inference. 1+5=6

আগমন অনুমান বুলিলে কি বুজা? আগমন অনুমান আৰু নিগমন অনুমানৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

আগমন অনুমান বলতে তুমি কী বোঝো? আগমন অনুমান এবং নিগমন অনুমানের মধ্যে পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰো।

দাজাবথাই অনুমান বুজিল্লা মা বুজियो? দাজাবথাই অনুমান আরো দানখ'থাই অনুমাননি গেজেরনি ফাৰাগফোরখৌ মখ'।

25. Define cause. Write the qualitative and quantitative marks of cause. 1+5=6

কাৰণৰ সংজ্ঞা দিয়া। কাৰণৰ গুণগত আৰু পৰিমাণগত লক্ষণবোৰ লিখা।

কাৰণেৰ সংজ্ঞা দাও। কাৰণেৰ গুণগত এবং পৰিমাণগত লক্ষণগুলি লেখো।

জাহোননি বুংফুরলু হো। জাহোননি গুনগোনাং আরো অনজিমানি সিন আখুফোরখৌ লির।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Discuss the fallacies of observation.

পর্যবেক্ষণৰ দোষসমূহ আলোচনা কৰা।

পর্যবেক্ষণেৰ দোষসমূহ আলোচনা কৰো।

নোজোর হোনাযনি গোৰোন্থিফোরখৌ সাবরায।

26. Explain the nature of Hypothesis with suitable examples. 6

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত প্ৰকল্পৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰা।

উপযুক্ত উদাহৰণেৰ সাহায্যে প্ৰকল্পেৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰো।

আরজাথাব বিদিन्थिनि हेफाजाबाव सान मोनदांथिनि आखुथाइखौ बेखेव।

Or / नাইबा / अथवा / एबा

What, according to Stebbing, are the different kinds of Hypothesis? Discuss. 6

ষ্টেবিঙৰ মতে প্ৰকল্পৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰবোৰ কি কি? আলোচনা কৰা।

ষ্টেবিঙেৰ মতে প্ৰকল্পেৰ বিভিন্ন ধৰনগুলি কী কী? আলোচনা কৰো।

ष्टेबिडनि बादिब्ला सान-मोन्दांथिनि गुबुन-गुबुन रोखोमफोरा मा मा? सावराय।

27. Explain the Method of Difference with concrete example. 6

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰো।

মোগথাড্ডরি বিদিन्थिजों फारागथि आदबनि बेखेवनाय हो।

Or / नাইबा / अथवा / एबा

Write a note on the Method of Con-comitant variation. 6

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ ওপৰত এটি টোকা লিখা।

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ উপৰে এক টীকা লেখো।

लोगो सोलायथाइ आदबनि सायाव मोनसे रेबसुं लिर।